

BREU GUIA SOBRE LA PROTECCIÓ DEL PATRIMONI CULTURAL.

MATERIAL DE TREBALL.

ISAAC CANDELARIO RODRÍGUEZ

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

PRESENTACIÓ

Aquesta breu guia pretén explicar quines categories i nivells de protecció, així com les tipologies de béns existeixen avui dia per tal de protegir el nostre patrimoni segons la LLEI 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català.

També he proposat una tipologia de fitxa per inventariar els diferents béns patrimonials de Calella així com el tràmit per a la incoació d'un bé per a sol·licitar la seva protecció.

Espero, doncs, que aquest material sigui útil i poder començar aquest llarg viatge per la defensa i la conservació del patrimoni cultural de la nostra ciutat.

Isaac Candelario Rodríguez.

Calella, 17 de juny de 2020.

1- TIPOLOGIES DE BÉNS

Els béns del catàleg, segons la seva naturalesa i els tipus de valors associats, es poden classificar ens les tipologies següents:

- **Béns arquitectònics.**

Configuren el patrimoni arquitectònic català els elements o conjunts amb valor cultural, històric o identitari dels municipis com:

- Monuments arquitectònics historicoartístics declarats i fortificacions.
- Conjunts: conjunts històrics, barris, carrers, cementiris, cases...
- Edificis i construccions: esglésies, monestirs, edificis històrics...
- Elements: creus de terme, escuts, pedres heràldiques...
- Fragments: una portalada, una tanca, una tribuna, un relleu, una pintura mural o mosaic a una façana...
- Obra civil: camins, ponts, vies de comunicació, obres d'abastament d'aigua, electricitat...
- Estructures urbanes.
- Arquitectura popular: és la manifestació material en què es barregen factors econòmics, socials, culturals, etc. En conseqüència és un dels elements que més contribueix a potenciar les senyes d'identitat d'un territori.

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

Cal tenir present que els béns arquitectònics es poden classificar també de manera lliure seguint criteris d'agrupació com: l'època, l'arquitecte, l'estil, la tipologia arquitectònica.

Per exemple a Calella, les obres atribuïdes a l'arquitecte Jeroni Martorell es podrien agrupar en aquesta classificació.

- Arqueològic-paleontològic.

El patrimoni paleontològic està format per aquelles zones on poden haver-hi elements fòssils no relacionats amb l'ésser humà ni amb els seus orígens o antecedents, que permeten l'estudi del desenvolupament de la vida vegetal i animal. Fins a dia d'avui a al terme municipal de Calella no s'han localitzat elements que permetin parlar d'aquesta tipologia de patrimoni.

El patrimoni arqueològic, el configuren el conjunt de jaciments o àrees (en subsol o sòl) que poden servir per al coneixement de la història o la cultura de l'indret, sempre que per obtenir aquest coneixement calgui estudiar-los amb metodologia arqueològica.

Constitueixen aquest tipus de patrimoni els següents elements:

- Els jaciments: elements que conserven in situ i presenten interès arqueològic: estructures constructives positives o negatives evidents, concentració de béns...
- Els espais de protecció arqueològica: àrees en les quals o bé per evidències materials, o per antecedents històrics o per altres indicis documentats, es pensa que poden existir restes arqueològiques o paleontològiques. Tenen una protecció transitòria.
- Les àrees d'expectativa arqueològica: zones on s'han produït troballes aïllades i superficials, que no proporcionen la suficient informació per situar el jaciment possible. En aquestes zones, prèviament a la concessió de llicència d'obres, s'haurien de realitzar sondeigs o prospeccions arqueològiques d'acord amb el Servei d'Arqueologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural, per tal de confirmar l'existència del jaciment.
- Les zones paleontològiques: llocs on hi ha vestigis fossilitzats (fòssils, esquelets, closques, impressions de plantes, petjades, fems fossilitzats...) que constitueixen una unitat coherent i amb entitat pròpia, encara que cadascun individualment no tingui valors rellevants.

- Sociocultural – etnològic:

Es considera patrimoni sociocultural-etnològic els elements o indrets d'interès sociocultural de la memòria històrica. Podem definir els següents:

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

- Zones d'interès etnològic: formes residencials (tipologies de famílies, relacions econòmiques i arquitectura), testimonis i vestigis d'activitats industrials, militars, religioses, agropecuàries forestals, pesqueres, extractives. També podrien qualificar-se en aquest àmbit les intervencions en paisatges naturals.
- Llocs de transformació urbana; camins, fonts, pous, basses i/o pantans.

- Natural:

El patrimoni natural conté indrets i/o elements puntuals amb valor al municipi, els espais geològics i els referents a la biodiversitat del territori.

Aquests béns es poden classificar en les tipologies següents:

- Espais d'interès geològic: coves, singularitats naturals...
- Zones de recàrrega d'aqüífers.
- Entorns fluvials i marítims (riberals, dunes marítimes, penya-segats costaners...).
- Boscos singulars.
- Arbres monumentals.
- Altres elements naturals i/o ecològics.

- Ambiental-paisatgístic.

El patrimoni paisatgístic és configurat per les àrees, el valor de les quals és el resultat de la humanització de l'entorn, fruit de la interacció dinàmica entre els factors naturals (relleu, hidrografia, flora...) i els humans (activitats econòmiques, assentaments...).

Aquests béns es poden classificar de la manera següent:

- Àrees i entorns d'interès paisatgístic.
- Recorreguts: camí ral, itineraris paisatgístics, camins de ronda...
- Fonts i dolls d'aigua.
- Miradors.
- Elements caracteritzadors: cingleres, turons, feixes, marges, tanques, cabanes...
- Jardins històrics.

Cal tenir present, que en ocasions, en un mateix indret hi són presents valors reconeguts des de diverses perspectives: cultural, natural...

2- CATEGORIES DE PROTECCIÓ.

Les categories estan determinades per la Llei del Patrimoni Cultural Català (LPCC) i el planejament urbanístic. Així el pla urbanístic determinarà per cada bé la categoria a la que pertany atenent als principis derivats de la legislació sectorial i les característiques particulars de cada un dels elements.

Una vegada catalogat el bé mitjançant l'aprovació del document urbanístic, aquest passa a ser patrimoni protegit del municipi, amb totes les implicacions juridico-administratives que correspongui. Només mitjançant una descatalogació, convenientment justificada i tramitada, deixaria de formar part del conjunt de béns catalogats del municipi.

S'estableixen quatre categories:

- **BCIN, BCIL, i EPA:** definides per la Llei del Patrimoni Català.
- **BPU:** específica per als béns que es protegeixen per la via urbanística. Aquesta categoria tindrà tants subtipus com siguin necessaris en funció de les diferents especificitats.

• BÉNS CULTURALS D'INTERÈS NACIONAL (BCIN)

Son els béns més rellevants del patrimoni cultural català, declarats per l'Administració de la Generalitat de Catalunya (segons els procediments de la Llei del Patrimoni Cultural Català), que els ha d'inscriure al Registre de Béns d'Interès Nacional. Pel que fa al patrimoni arquitectònic, es classifiquen en:

- Monument històric.
- Conjunt històric.
- Jardí històric.
- Lloc històric.

La Direcció General del Patrimoni Cultural és l'òrgan encarregat de la tramitació i el seguiment de la conservació, investigació i difusió.

• BÉNS CULTURALS D'INTERÈS LOCAL (BCIL)

Són els béns integrats del patrimoni cultural català que, tot i la seva importància, no compleixen les condicions pròpies dels béns culturals d'interès nacional (BCIN). Els béns culturals d'interès locals immobles son declarats pel ple de l'ajuntament, en els municipis de més de cinc mil habitants, o pel ple del consell comarcal, en els municipis de menys de cinc mil habitants. Els instruments de protecció i de control recauen principalment en els municipis.

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

- **ESPAIS DE PROTECCIÓ ARQUEOLÒGICA (EPA)**

Es consideren Espais de protecció arqueològica, i són objecte de catalogació, els jaciments que no han estat declarats Béns Culturals d'Interès Nacional, on per evidències materials, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològiques o paleontològiques.

Tots els EPA s'han d'incorporar al catàleg del Patrimoni Cultural Català i en els catàlegs urbanístics.

- **BÉNS AMB PROTECCIÓ URBANÍSTICA (BPU)**

Són aquells béns immobles (elements, conjunts, indrets, etc.), no declarats ni incoats BCIN o BCIL, els valors dels quals identifiquen a l'arquitectura tradicional del lloc i/o el paisatge del municipi, que el pla vol protegir pels seus valors d'interès cultural.

Poden tenir aquesta categoria:

- Béns, inclosos als catàlegs municipals o sectorials, incorporats en plans urbanístics, plans especials de protecció, plans directors urbanístics, plans d'ordenació urbanística municipal (d'acord amb el marc legal actual) aprovats a partir de l'entrada en vigor de la LPCC que no han estat comunicats als Departament de Cultura, i per tant no estan inscrits. No es tracta d'una transcripció literal, sinó que és fruit d'una revisió del contingut dels catàlegs urbanístics.
- Béns reconeguts pel pla urbanístic anteriors a la LPCC o inventariats que no poden tenir la consideració de BCIL (Cultura, Diputació, etc.)
- Béns existents reconeguts pel pla urbanístic que no gaudeixen de cap protecció sectorial.

- **ENTORNS DE PROTECCIÓ**

Per a protegir bé un bé es pot requerir la delimitació i regulació d'un àmbit de protecció al seu entorn, l'alteració del qual podria afectar i desmerèixer els valors del bé catalogat, trencant la seva harmonia amb l'entorn natural i/o identitat en el paisatge urbà on s'emplaça.

Així doncs, vinculat al bé catalogat (elements o conjunts), es pot delimitar un àmbit d'influència o "entorn" amb una regulació específica per tal de garantir la protecció ambiental del bé protegit.

L'entorn delimitat, que pot incloure el subsol, és constituït per l'espai, sigui edificat o no, que dona suport ambiental al bé catalogat. Qualsevol variació em la regulació urbanística de

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

“l’entorn” pot incidir directe i indirectament en els valors protegits de bé limitant-ne la contemplació o l’estudi.

3- NIVELLS DE PROTECCIÓ.

- Protecció INTEGRAL
- Protecció de CONSERVACIÓ
- Protecció PARCIAL
- Protecció AMBIENTAL
- Protecció DOCUMENTAL

- **Protecció INTEGRAL.**

És el nivell de protecció total, aplicable a aquells béns que s’han de mantenir íntegrament, amb especial respecte a les seves característiques específiques i dels elements o parts que els componen. Només es permetran actuacions de restauració i consolidació que no malmetin, perjudiquin o desvirtuin aquest bé. En ocasions s’haurà d’intervenir per garantir el manteniment del bé.

L’atribució de la protecció de integral a un bé, independentment de la seva categoria (BCIN, BCIL o BPU), té efectes fiscals i suposa l’exempció de l’IBI d’acord amb allò que determina la llei.

- **Protecció CONSERVACIÓ**

Protecció atribuïda a elements o conjunts lliures de modificacions substancials que els desfigurin, per tal que cal preservar i revalorar globalment. Son permeses les actuacions encaminades a la conservació i posada en valor i/o recuperació d’aquells aspectes que s’hagin vist alterats.

Aquesta protecció amb nivell de protecció pot suposar restriccions d’ús del bé. En el cas del patrimoni arquitectònic, aquest nivell de protecció afecta aquells edificis o elements de singular valor, BCIL o BPU, bé perquè conserven la seva forma originària, bé perquè tot conservant-la en els aspectes bàsics, han perdut la coherència unitària genuïna a causa d’intervencions sobre la construcció original, d’un procés de degradació o d’un canvi d’ús.

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

- **Protecció PARCIAL**

Protecció per als béns on interessa preservar i posar en valor alguns dels seus elements. Són permeses actuacions sempre i quan no es perdin els valors dels elements que van originar la protecció.

Aquesta protecció és aplicable a BCIL i BPU, els valors dels quals resideixen principalment en la seva estructura tipològica, normalment les trobem a les façanes i en la disposició dels elements comuns (vestíbuls o escales), que serien les parts protegides. La resta de l'edifici podrà ser afectat per actuacions de rehabilitació, sempre que mantinguin o revalorin els esmentats elements comuns.

- **Protecció AMBIENTAL**

Protecció per aquells béns i/o conjunts, on el valor el trobem principalment en la configuració del paisatge urbà, rural, natural o paisatgístic de notable valor ambiental.

Pel que fa als béns arquitectònics (BCIL,BPU) en relació a aquesta protecció, el valor el trobem principalment a les façanes, per formar part d'un context d'edificis d'una mateixa tipologia que defineix un determinat ambient o paisatge urbà o rural.

- **Protecció DOCUMENTAL**

Protecció que permet les intervencions de conservació, restauració, reforma, rehabilitació, ampliació i fins i tot enderroc, condicionades a deixar constància documental (planimetria fotogràfica) per tal de garantir la permanència de la seva memòria històrica.

Aquest nivell de protecció només és aplicable als BPU, on per motius d'interès públic, no sigui possible la seva conservació.

4- ESTRUCTURA I CONTINGUT DE LES FITXES DELS BÉNS A PROTEGIR.

- **Dades bàsiques i descripció del bé:**

Nom i número identificador: del conjunt o elements a protegir (número de fitxa)

Localització:

- Indret, adreça postal, coordenades UTM, i identificador en plànol normatiu.

Dades cadastrals:

- Polígon, parcel·la, superfície, titularitat (pública o privada), número de plantes, i any de la darrera transmissió patrimonial.

Informació gràfica:

- Localització en el plànol topogràfic amb escala gràfica i orientació. En aquest plànol haurà de quedar ben especificat la identificació del bé o les parts del bé que es cataloguen així com l'entorn de protecció, ja que aquest aspecte pot donar lloc a moltes confusions que poden arribar a no protegir correctament l'element o el seu context.
- Planejament urbanístic.
- Fotografies (generals i específiques, detalls)
- Croquis de la planta.
- Altres imatges del bé, com poden ser fotografies històriques.

Dades urbanístiques:

- *Règim urbanístic existent:* classe de sòl segons el planejament urbanístic existent.
- *Qualificació urbanística del nou pla:* codi identificador segons els usos predominants i segons el teixit o estructura urbana que generen.

Descripció del conjunt o element:

- Estil, època, cronologia, autoria (mestre d'obres), descripció del bé, tipologia, sistema constructiu, materials...

Ús:

- Actual, original i d'altres anteriors.

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

Estat de conservació:

- Patologies evidents del bé i el seu entorn immediat, així com de l'entorn de protecció.

Context:

- Anàlisi de l'entorn immediat i de l'entorn proper, pavimentació, pendents, accessibilitat...

Situació de risc:

- Zona inundable, incendi, riscos geològics, desprendiments, allaus...
- **Catalogació i actuacions admeses sobre el bé**

Catalogació proposada:

- Tipologia del bé a protegir i classificació.
- Categoria assignada (BCIN; BCIL; BPU)
- Nivell de protecció (total, parcial, ambiental, documental)

Raons que aconsellen la incorporació al catàleg:

- Explicar els valors objectius que han portat el bé a ser catalogat: tipologia, autoria, raons històriques. Valors culturals, rellevància, interès didàctic o ambiental...

Àmbits de protecció i aspectes:

- Descripció dels elements que son objecte de la protecció. Tant els interiors, com els exteriors, l'entorn. Cal precisar el nivell de protecció de cada element.

Entorn de protecció:

- Descripció de les característiques de l'entorn necessari per a la conservació dels valors ambientals, visuals o paisatgístics del bé.

Regulació de les intervencions:

- Assenyalar els tipus d'intervencions que es poden realitzar al bé i els graus d'aquestes intervencions.

Usos:

- Permesos i prohibits.

Breu guia sobre la protecció del Patrimoni Cultural.

Intervencions:

- Sobre el bé i el seu entorn de protecció. Elements que cal preservar i com s'han d'intervenir (materials, color...). És important explicar els efectes urbanístics que es derivarien de les intervencions proposades.

- **Informació complementària:**

Informació històrica

Referències bibliogràfiques, documentacions o fons oral.

Actuacions que s'han portat a terme:

- Explicar quines actuacions s'han portat a terme al bé fins al moment.

Protecció existent:

- Especificar la protecció anterior o prèvia que pot condicionar a la nova protecció.

Data de la fitxa:

- Especificar la data que es redacta la fitxa.

Autoria de la fitxa:

- Especificar el nom de la persona responsable de la redacció de la fitxa

5- Procediment per a la declaració d'un Bé Cultural d'Interès Local.

La catalogació d'un bé ha d'estar justificada, per això caldrà redactar un expedient on apareixerà informació del bé així com la importància per a la seva declaració.

Per a la declaració cal seguir el procediment d'incoació, declaració, comunicació i inscripció al registre o inventari corresponent.

Els béns culturals d'interès local són declarats pel Ple de l'ajuntament (en municipis de més de cinc mil habitants, el cas de Calella). La declaració s'ha de dur a terme amb la tramitació prèvia de l'expedient administratiu corresponent, en el qual ha de constar l'informe favorable d'un tècnic en patrimoni cultural.

Per tal de procedir a la declaració cal redactar un expedient d'incoació que caldrà presentar a l'Ajuntament, i ser aprovat pel Ple Municipal. Els camps que ha de tenir aquest informe son els següents:

- 1- Preàmbuls i objectius.
- 2- Context geofísic.
- 3- Síntesi històrica.
- 4- Presentació del bé.
 - 4.1- Fitxa tècnica.
 - 4.2- Descripció (tipologia, cronologia, notícies històriques i descripció formal).
- 5- Estat de conservació.
- 6- Protecció.
- 7- Intervencions.
 - 7.1- Tipus d'intervencions.
- 8- Annex (fotografies, documentació...).

La declaració del bé cultural d'interès local s'ha de comunicar al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya perquè es faci la inscripció en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català del Departament de Cultura.